

Руди Шпанзел: Мојата соба, масло на платно, 1979

За возврат на изложбата „15 македонски современи ликовни уметници“ што Музејот на современата уметност од Скопје ја подготви и ја прикажа минатата година во неколку југословенски градови, меѓу кои и Љубљана, Модерната галерија од овој град деновиве испрати слична таква антологиска изложба од словенечки уметници во Скопје. Така, веќе два дена во МСУ можат да се видат остварувањата на словенечкото ликовно творештво преку делата на 16 современи уметници од оваа република.

Избирајќи ги имињата на уметниците кои ќе ја претставуваат современата словенечка уметност во Македонија, Модерната галерија се одлучи за оние што пред година и пол влегоа во изборот за онаа „славна“ изложба „Словенечка ликовна уметност 1945—1978“ која Галеријата ја приреди во Љубљана по повод 30-годишнината од своето постоење. Само еден ден од гореспомнатите уметници во средината на 1979 година не беше застапен во изборот на Модерната галерија. Тоа е Киар Мешко, чие име сега го среќаваме меѓу гостите што излагаат во Скопје. Мешко е еден од тројцата сликари кои на мајската

изложба од 1979 година во Љубљана, одговорија со контра-изложба во Галеријата „Емонска врата“, за да го изразат својот револт што беа одбегнати при правењето на значајната поставката на повоеното словенечко сликарство.

Изложбата на словенечката современа уметност кај нас, доаѓа во време кога во Словенија е сè уште актуелна втората расправа на комунистите — работници на подрачјето на ликовната дејност, низ која во оваа република беа разоткриени повеќе идејно-политички прашања од доменот на ова подрачје на творештвото. Во основата на овие отворени разговори беа мајската и контра-изложбата. Со изложбата во Скопје, тие две имаат заедничко што актерите — составувачите и излагачите — се истите од пред година и пол. Прашањата и проблемите што овие две словенечки изложби ги поттикнуа: незадоволството на ликовниот творец од сопствената општествена, самоуправна и економска положба, улогата на ликовната уметност во општеството воопшто, неправилностите и нерамноправностите во ликовната изложбена политика и односите меѓу ликовната критика и редакциската политика и други, се прашања што актуелизи-

рани во секое време и секоја друга средина би можеле да бидат интересни.

Во една таква атмосфера е подготвувана и словенечката изложба за Скопје. Покани за учество Модерната галерија им испрати не само на Мешко, туку и на другите двајца „контра-излагачи“: Руди Шпанзел и Бард Иукундус. Како што вели Зоран Кржишник, долгогодишен директор на Модерната галерија, „уметноста оди и понатаму и ние ќе ги покануваме овие уметници на сите следни изложби на кои сметаме дека ќе треба да се најдат“. Кржишник при средбата во Љубљана пред два месеца покажа дека е наполно свесен за улогата на Модерната галерија во преврнувањата во областа на ликовниот живот во Словенија. „По долго размислување како да ја одбележиме 30-годишнината на Модерната галерија, се одлучивме за еден историско-естетски скелет на она што значело движечки момент во повената словенечка ликовна уметност, се сеќава Кржишник на подготовките на изложбата „Словенечка ликовна уметност 1945—1978“ која му зададе големи главоболки. „Не сакам да вреднуваме поединци, туку бараме генерална линија што го водеше тридеценискиот развој. Со бравме одговорни луѓе, создаловме комисији, но се покажаа дека дојде до „куршлус“ во средината, зашто некои луѓе различно размислуваа од нас. И денес тврдам дека колку комисији да избереваме, толку списоци на учесници за изложбата ќе добијеме. За имињата на незастапените

веднаш се дозна: нормално — тоа не беше тајна. Тие се почувствуваа општетени и ја направија онаа позната контра-изложба. И така почна критиката на нашата мајска изложба. Секоја страна имаше свои приврзаници, почнаа фронтални напади. Да беа тоа само дискусии, ќе беше симпатично. Конечно, овие изложби и се прават за да предизвикаат размена на мислења. Ние понудивме свој поглед на нашата уметност. Самиот сметав дека изложбата ќе биде добар повод да почнеме да размислуваме што е всушност современата словенечка уметност и еденвремеме на систематски да работиме на новата поставка во Музејот на современата ликовна уметност во Љубљана. Работите, за жал, тргнаа по друг, индивидуален пат: ме напаѓаа лично и мене и членовите на селекционите комисији. Велеа дека Модерната галерија фаворизира одредени уметници. Мене ми сметаше што стручната работа на една галерија се заменува со самоуправниот систем — ни префрлија дека ситуацијата околу изложбата не била доволно самоуправна и делегатски и општествено ангажирана. Инаку, тројцата излагачи својата изложба ја поставија како дуел на апстракцијата против фигурацијата. Тоа решително го одрекувам. Тоа што тие не влегоа во изборот беше проблем на квалитетот, а не на ориентацијата. И денес сметам дека не згрешивме со таа изложба.

Кога би ја правеле повторно, ако не биле иста, ќе биле слична. Некој, сепак, мораше за 30 години уметност да рече нешто по тој

КАКО ГО ПРАВАТ ТОА ДРУГИТЕ

- Деновиве во Музејот на современата уметност во Скопје може да се види изложбата „16 словенечки современи уметници“. — Изборот го направи Модерната галерија од Љубљана, која ја организираше и изложбата „Словенечка ликовна уметност 1945—1978“. — Бранувањата во ликовната јавност во оваа република по неа и денес се чувствуваат

повод. Можеби ќе беше грешка да не се направи никаков биланс на една национална уметност, одош то ваков“.

Тоа беа зборовите на Кржишник. Во Љубљана разговаравме и со Руди Шпанзел, вториот од тројцата уметници кои не така одамна ја поделија словенечката критика. Слободен уметник е, има 32 години, седум самостојни изложби, бројни групни, слички фигуралика. На прашањето зошто одби да учествува на скопската изложба, ни рече:

— Поканата на Модерната галерија ја сметам за несериозна и дури смешна. Словенечкото сликарство не можев да го претставам дома, а како би можел во друга република? Ако можев да ја претставувам југословенската фигуралика во светот, на 21 Меѓународно биенале на нова фигурација во Фиренца во 1972 година, кога добив Златен медал, не знам зошто не можев во Словенија! На изложбата во мај 1979 година не беа испуштени само поединци (некои од нив и со Прешернови награди), туку еден цел правец во сликарството — фигурацијата, како таа воопшто да не постои. Некои од уметниците кои учествуваа, беа застапени и со по 20 експонати. Можам да кажам дека 25 познати современи сликари ни се приклучија во откажувањето на соработката со Модерната галерија сè додека не се измени нејзиниот став кон работата на некои од нас.

Изјавите не ги коментираме, нека бидат само информација за тоа како се разговара во другите средини.

С. Гуровска